

Հ. Ս. Խ. Հ. ԼՈՒՍԺՈՂԱՌՄԱՏ
ՍՈՅ. ԴԱՍՏԻՍՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԳԼԽ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ

Լ. ԿՐԱՍՆՈԳՈՐՍԿԱՅԱ

ՅԵՐԵՒԱՅԻ ՀԱՄԱՐ ԻՆՉ ՆՇԱՆԱԿՈՒ-
ԹՅՈՒՆ ՈՒՆԻ ՇՐՋԱՊԱՏՈՂՆԵՐԻ
ՈՐԻՆԱԿԸ

370.1
4-83

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՆՈՒՄԻ
ՅԵՐԵՎԱՆ - 1928

15
Հ. Ս. Խ. Հ. ԼՈՒՍԺՈՂԿՈՄՈՑ
ՊՈՅ. ԴՍՍՏԻՍԱՐԹԱԿՈՒԹՅԱՆ ԳԼԽ. ՎՍԱՐՋՈՒԹՅՈՒՆ

370.1
4-83
wr

Լ. ԿՐԱՍՆՈԳՈՐԱԿԱՅԱ

ՅԵՐԵՒԱՅԻ ՀԱՄԱՐ ԻՆՉ ՆՇԱՆԱԿՈՒ-
ԹՅՈՒՆ ՈՒՆԻ ՇՐՋԱՊԱՏՈՂՆԵՐԻ
ՈՐԻՆԱԿԸ

Պ Ե Տ Ա Կ ա Ն Ի Ս Տ Ա Ր Ի Ն Ի Ն Ս Ե Ր Ո Ւ Ն

124 MAY 2013

45.234

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՄԱՏՁԵԼԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ԳՐՔՈՒՅԿ № 2

ՅԵՐԵՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ ԻՆՉ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆ
ՈՒՆԻ ՇՐՋԱՊԱՏՈՂՆԵՐԻ ՈՐԻՆԱԿԸ.

2610-38
Մի մայր դուռը սրտով զանգառովում եր
ինձ. «Ել հալ չի մնացել վրաս: Չեմ հասկանում՝
ես ումն ե քաշել տղաս: Հերը մի ծանր մարդ
եր, բերնից փխ խոսք չեր հանի, յես ել հո
լեզուս փորումս եմ պահում, իսկ տղաս ենպես
կապը կտրած ե դուրս չեկել, վոր ձեռից ել
դուլ ու դադար չունենք: Յերեկ յես իրեն
խրատում եմ, իսկ ինքն ենպես մի մորով ու-
շունց տվավ, վոր աչքերս չուած մնացին»...:

Յես սկսեցի մորը հարցուփորձ անել, թե
տղան վորտեղ, ինչ բանի վրա և ում հետ ե
ժամանակ անցկացնում, և բանից դուրս չեկավ,
վոր յերեխան դեռ մի տարեկան չի չեղել, վոր
հայրը մեռել ե, ինքը մայրն ել ամբողջ որն ու-
րիշի տան որավարձով բանում ե և բրոջ հետ ե
ապրում. քրոջ մարդը հարբեցող ե, շատ անգամ
կռիվ ե անում ու հայհոյում:

Ել ուրիշ բան հարցնել հարկավոր չեր. պարզ
եր, թե այդ լավ հոր ու մոր տղան ինչու չե
փչացած դուրս չեկել: Չե՞ վոր նա այնքան ել

Դրառեպվար 716 բ. հ. 615 Տիրաժ 4000

Պետհրատի յերկրորդ տպարան Յերեվանում—պ. 738

չի տեսնում, թե մայրն ինչպես ե արշուն-քըր-տինք թափում, բայց մորաքրոջ մարդու խայտառակություններն ամեն որ տեսնում ե: Ծրնողները շատ անգամ զարմանում են, թե եդ վոնց ե լինում, վոր իրենց յերեխան վոչ հոր նման ե դուրս գալիս, վոչ մոր. սխալն աչ թե ինչումն ե. չե՞ վոր յերեխան պատրաստի սովորություններով չի ծնվում: Սոսելու կերպը, շարժումները, սովորությունները նա իր շրջապատողներից ե վերցնում: Յեթե նա իր ժամանակի մեծ մասը ծնողների հետ ե անցկացնում, իր վարքով ել հենց դրանց ե քաշում, վորովհետե գրանք ավելի մոտ են լինում իրան. յեթե նրա վրա ուրիշներն են ազդեցություն անում, այն ժամանակ շատ կարելի չե, վոր նա իր սովորությունները վերցնի վոչ թե ծնողներից, այլ բոլորովին ուրիշ մարդկանցից: Որինակ, յեթե մի հայ յերեխայի մեծացնես մի չինացի ընտանիքում, կտեսնես, վոր նա մինչև անգամ հայերեն չի կարող խոսել, այլ չինարեն կիմանա ե քիչ-քիչ ձեռք կբերի այն չինական ընտանիքի նիստ ու կացն ու սովորությունները, վորտեղ վոր ինքը մեծանում ե:

Բայց վորպեսզի համոզվենք, վոր յերեխան իր վարմունքով նրանց ե նման դուրս գալիս, ում հետ վոր շատ ե նստում, վերկենում, կա-

րիք չկա, իհարկե, հայ յերեխային Չինաստան տանելու: Յեթե մենք հետևենք դեռ դպրոց չգնացող յերեխայի վարքին, կտեսնենք՝ ինչ վոր անում ե, բոլորն ել իր շրջապատողների արածների նմանողություն ե:

Այն բանը, վոր յերեխան ամեն ինչից որինակ ե վերցնում, մեծ նշանակություն ունի նրա զարգացման համար: Յեթե յերեխան նրմանվելու աղպիսի մեծ ընդունակության չունենար, շատ դժվար կլիներ նրան սովորեցնել խոսել, իր ձեռքով ուտել, խմել, նրան շրջապատող առարկաների նշանակությունը բացատրել ե նրանցից ոգտվելը սովորեցնել:

Ով շատ դիտել ե յերեխաներին և նրանց հետ աշխատել, նա գիտե, վոր աղ հասակում դժվար ե յերեխային խոսքով մի բան բացատրել, անպատճառ հարկավոր ե նրան կենդանի որինակով ցույց տալ: Որինակ, ինչքան ել դուք ուղենաք յերեխային խոսքով հասկացնել, թե գդալն ինչպես պետք ե բռնել, յեթե նա աղ բանը չի տեսել, ե դուք ել կենդանի որինակով ցույց չեք տվել, նա դժվար թե ձեռ ասածը հասկանա ե կշարունակի պնակից ձեռքով ուտել, ինչպես վոր սկզբում ծծկեր յերեխաններն են անում: Յեվ մենք յուրաքանչյուր քայլափոխում կարող ենք համոզվել, թե կենդանի որինակը յերեխայի

համար վորքան ավելի համոզիչ է ամեն մի խոսքից ու խրատից:

Յես յերկու մայր եմ ճանաչում: Յերկուսն ել վեց տարեկան աղջիկ ունեն: Մեկը շատ հաճախ և շուտ-շուտ է ասում, թե պետք է աշխատել միշտ, թե՛ Լենինն այս է ասել, այն է ասել և այլն: Բայց մոր համար դեռ դժվար է ձեռք աշել հին սովորութիւններից, ինքը բան չի ուզում անել, ամեն ինչ գցում է խեղճ հորաքրոջ վզին, վորի աշխատանքը նա պարզապես չի հարգում. նրա Անյան ել նույն բանն է անում. չնայած վոր մայրը միշտ ասում է, թե անհրաժեշտ է աշխատել, աղջկա ձեռքից բան չի գալիս: Յերկրորդ մայրը մի բանվորուհի չէ, գյուղից նոր յեկած: Նա դեռ լավ չի կարողանում իր Մարիամին պատմել, թե Լենինն ինչպես եր սովորեցնում աշխատել, բայց ինքն այդ ցույց է տալիս իր որինակով: Նա ապրում է մի բանվորուհու հետ միասին, և նրանցից ամեն մեկն իմանում է, թե ինչ բան պետք է անի: Մարիամը սեղանն է պատրաստում, Մարիամի մայրը տունն է հավաքում, իսկ մյուս բանվորուհին ընթրիքն է պատրաստում, հետո իրանց գործը փոփոխում են, և ելի ամեն մեկն իմանում է, թե ինչ պիտի անի: Մարիամն ել վոչ միայն իր բանն ինքն է անում, իր մորն

ողնում, այլև յերբ ուրիշ յերեխաների հետ է լինում, միշտ ուրախությամբ ոգնում է փորրերին:

Յեվ այսպես, մեզ համար պարզ է, վոր յերեխան իր շրջապատողներին նմանվելով է ստանում իր առաջին կենսական փորձը: Իսկ թե այդ փորձն ինչպես կլինի—այդ կախված է նրանից, թե նա իր շրջապատողներից ինչ որինակ է վերցնում:

Թե յերեխան ինչ որինակ է տեսնում իր շուրջը, այդ կարելի չէ հասկանալ յերեխայի վարքից:

Յերեխաներն ինչ խաղեր են անում և ինչպես են խաղում: Նրանք խաղում են այն, ինչ վոր տեսնում ու լսում են:

Յես դիտում եմ յոթ տարեկան Արային: Նրա հայրն ու մայրը բանվորներ են, շատ զիտակից: Արան յերբեմն հոր կամ մոր հետ գնում է ալկոմբ կամ գործարան: Նրա սիրած բանն է՝ բանվոր կամ կարմիր-բանակային խաղալը: Արան հանկարծ սկսում է հարբածի նմանեցնել և աչքապես լավ է խաղում, վոր ուղղակի զարմանալի չէ: Յես մտածում եմ, թե այդ վճռաբեկից կարող է վերցրած լինել: Գիտեմ, վոր Արայի վոչ հայրն է խմող, վոչ մայրը: Ծնողների հետ խոսում եմ, բանից դուրս է գալիս, վոր վերջերս մի նոր հարևան է յեկել իրենց մոտ, վորն Արային

միջանի անգամ ուղարկել ե գարեջրատուն՝
գարեջուր բերելու:

Հինգ տարեկան Վահանը շատ ե սիրում
«հայրիկ-մայրիկ» խաղալ: Նա աշխատում ե բա-
րեկամանալ վորեւ աղջկա հետ և նրա հետ առան-
ձնանալ: Նրա ընտանիքի կենցաղի (ապրուստի)
հետ ծանոթանալով՝ տեսնում ես, վոր չերեխան
ծնողների հետ միասին ե քնում և հնարավորու-
թյուն ունի տեսնելու նրանց սեռական կյանքը:

Բայց այ, 5 տարեկան Նունեն, — սա չել ե
սիրում հայրիկ-մայրիկ խաղալ, միայն թե նա
նրանց ուրիշ տեսակ ե պատկերացնում — մայրիկը
գնում ե ժողով, «ճառ ե ասում», իսկ հայրիկը
գործի — «հրացաններ շինելու»: Աղջկա մայրը
կին-բաժնի պատգամավորուհի յե, իսկ հայրը
զինագործարանի բանվոր:

Հիմա ասենք, թե յերեխաներն ինչի մասին
են խոսում և ինչպես են խոսում: Նրանք խո-
սում են իրենց տեսած բաների մասին, և նրանց
խոսելն աջնպես ե, ինչպես վոր իրենք լսում են
իրենց շուրջը:

5 տարեկան Արամն ընկերների հետ սովոր-
աբար գողգողում ե և կռախտ ե, հայհոյում ե
ամենախայտառակ խոսքերով և սովորաբար այ
թե ինչ ե պատմում. «Յերեկ մեր քավորակինը
մեզ մոտ եր... արաղ ելինը կոնծում... թո՛ւնդ...»

Ե՛, խմենք... խմենք... խմիր, հերն անիծած,
մինչև տակը...»: Ուրիշ բանի մասին կարգին
պատմել նա չի կարող ուրիշ բանով չի յել
հետաքրքրվում: Նա տանը մի լավ քաղցր խոսք
համարչա չի լսում, նրանց տանը շատ անգամ ե
կոնծաբանություն լինում, այդտեղ ել նա սովոր-
ում ե հայհոյել ու կռախտ վարվել:

Բայց այ, Մուկուլը. նա յել հինգ տարեկան ե,
նա բոլորովին ուրիշ բանի մասին ե խոսում. «Մեր
կարոն ինձ տարավ պիտներական տունը, — պատ-
մում ե նա իր ընկերներին, — Լենինի մահվան
տարեդարձն եր չերկու պիտներ պահակ ելին
կանգնած, պատվավոր պահակ, ուղիղ, ձգված,
տեղներից չեյին շարժվում, վոնց վոր մեծ-մեծ
մարդիկ... և այլն: Նա խոսում ե հանգիստ, կա-
պակցված, սղատ: Մինչև անգամ նա վ տանա-
վորի պես մի/բան ե հնարել:

Լենինը մեռավ, նրան թաղեցին,

վոր նրան թաղեցին,

նա քնեց խոր քնով մշտական:

Յեվ մեր Լենինին ել չենք տեսնելու

հավիտյան:

Տանը յերեխայի մոտ հայրն ու մայրն աշ-
խատում են հանգիստ խոսել, միշտ հետևում են
իրենց խոսակցությանը և աշխատում են, վոր
յերեխան կռախտ խոսք ու հայհոյանք չլսի,

յերբեմն աչն գրքուկներն ու վոտանավորներն են կարդում, վոր մանկապարտիզում տալիս են յերեխաներին:

Յերեխաներն ինչ սովորություններ են ձեռք բերում: Աչն սովորություններն, ինչ վոր տեսնում են իրենց շրջապատողներից:

Յեթե տանը հետևում են մաքրության ու կարգ ու կանոնի, յերեխաներն ել ճշտապահություն են սովորում և առողջապահական սովորություններ են ձեռք բերում, բայց հենց վոր տանը կեղտոտություն ու անկարգություն յեղավ, ել դժվար բան է յերեխային ճշտապահություն ու մաքրություն սովորեցնելը:

Վերջերս յես դիտեցի յերկու յերեխայի, վորոնք նոր ելին մտիլ մանկապարտեզ: Յերկուսն ել 6 տարեկան:

Թամարան մեծ «մաքրասեր» է, ինչպես նրան անվանում են. առանց ձեռները լվանալու նա յերբեք սեղան չի նստիլ և արտաքնոց գնալուց հետո չեւ չի մոռանում ձեռները լվանալ, լվանում է կարգին ու յերկար: Նա յերբեք ուրիշի սրբիչով չի սրբում, ուրիշի ամանից չի ուտում, թեկուզ միքիչ կեղտոտ շոր չի հագնում: Որապահ յեղած ժամանակ հաճույքով լվանում է սեղանի պատառը (կլեռնկան), լվացաբանը, առաջինն է լինում, վոր հիշեցնում է, թե հա-

տակին պետք է թաց փայտի թեփ շաղ տալ: Թամարի մայրը բանվորուհի չէ, շատ մաքրասեր և ճշտապահ մի կին է: Աղջիկը նրա մոտ քնում է առանձին անկողնում, առանձին պնակ ու բաժակ ունի: Մայրը միշտ որինակելի մաքուր է հագնվում և նույնպես ել աղջկան է հագցնում:

Բայց տեսեք, վոր Վարդգեսին, ընդհակառակը, շատ դժվար է կարգ ու կանոն սովորեցնել: Ձեռները լվանալու համար հարկավոր է նրան դեռ համոզել. իր սրբիչը չի ճանաչում և ամենից շատ է կեղտոտում, իր կերած-թափածը չի ուզում հավաքել, արտաքնոցն անպատճառ կեղտոտում է:

Վարդգեսենց տանը միշտ անկարգություն է տիրում գիշերվա բեֆերից հետո, ժամանակ չեն ունենում մինչև անգամ անկողինները կարգի բերելու: Վարդգեսն ուտում, խմում, քնում է՝ ում հետ վոր պատահում է, կամ մոր հետ, կամ հոր հետ կամ մի ուրիշի հետ:

Այդպես ել աշխատանքի մեջ է: Յերեխան հենց վոր տեսնում է, վոր իր շուրջն աշխատում են և ամեն մեկն իր գործը բարեխղճութամբ է կատարում, ինքն ել է սովորում հարգել աշխատանքը և իր ուժերը ներածին չափ աշխատանքին մասնակցություն ունենալ:

Միտս ե գալիս յոթ տարեկան կատյան: Ինձ միշտ զարմանք եր պատճառում աչն կենտրոնացած լըջությունն ու ճարպկությունը, վորով նա կատարում ե տնտեսության մեջ իր աշխատանքը: Բացի դրանից, նա արդեն կարողանում ե ռանգակել, սղոցել և իր փոքրիկ յեղբոր համար ինքն ե խաղալիքներ շինում: Յերբ նա յերեխաների հետ ե լինում, նա հաճույքով և ուրախությամբ ոգնում ե փրբերին:

Կատյայի հայրը բանվոր ե, ատաղճագործ, գործը շատ անգամ տանն ե անում: Մայրը շատ ճշտապահ և աշխատասեր կին ե, Կատյան ել, վորպես մեծը, նրան ոգնում ե տան գործերում: Տանը Կատյան վոչ մի խոսք ու զրույց չի լսում, թե ով ինչ պիտի անի. ամեն մեկն գործը սուս ու փուս և բարեխղճաբար կատարում ե: Բացի դրանից, աղջիկը մինչև վեց տարեկան հասակը գյուղում ե ապրել, շատ բան ե տնտղել ու տեսել, թե գյուղացիներն ինչպես են աշխատում դաշտում ու տանը:

Բայց յերբ վոր մի ընտանիքում յերեխան տեսնում ե, վոր ամբողջ գործը մեկի վզին են գցում, ինչպես, որինակ, Անյայի ընտանիքում, ուր ամբողջ աշխատանքը հորաքույրն ե կատարում, կամ թե բոլորն ել անփուլթ են վերաբերվում դեպի աշխատանքը, և յերեխան ավելի

չատ անխելացի պարտավություն ե տեսնում, ինչպես տեսնում եք Վարդգեսի ընտանիքում, յերեխաները սովորում են պարապ-սարապ ման գալ և իրենց գործն ուրիշի վրա դցել:

Այսպես, Անյայի վրա կատարած դիտողությունները, վորոնց մասին վերը խոսեցինք, ցույց են տալիս, վոր նա ամենևին չի սիրում աշխատել և իր ընկերուհիների հետ յեղած ժամանակ միանգամայն անճարակ ե և միշտ աչքն ուրիշների վրա յե, վոր իր համար մի բան անեն: Իսկ Վարդգեսը, նա հո վոչ միայն աշխատելու սովորություն չունի, այլև նա աչնպես ե սովորել անկարգություն, վոր պարզապես ձգտում ե ուրիշների արածը բանդել, կոտորել, այսինքն նշանակում ե՝ դեպի ուրիշի աշխատանքը վոչ մի հարգանք չունի:

Այս կամ աչն հարաբերությունը, կուլեկտիվում ապրելու և աշխատելու կարողությունը յերեխան փոխ ե առնում նույնպես շրջապատողներից: Յեթե յերեխայի մոտ ամենքը սիրով են ապրում, ուրախությամբ իրար ոգնում են և իրենց ուժերը ներածին չափ մասնակցություն են ունենում հասարակական շիտարարության մեջ, աչն ժամանակ յերեխան ել կուլեկտիվիստ ե մեծանում:

Մի մանկապարտիզում յես հաճախ դիտել

եմ Յուլակ անունով վեց տարեկան մի տղայի։ Ինձ գրավում եր այն, վոր նա կարողանում ե իր շուրջը համախմբելով՝ կազմակերպել իր ընկերներին, դեպի վորոնց նա միշտ բարյացակամ վերաբերմունք ունի, և նրա վարքի յուրաքանչյուր մանրամասնության մեջ կոլլեկտիվիզմի զգացմունք ե յերևում։ Հենց վոր տանից մի բան ե բերում, անպատճառ բաժանում ե բոլորի մեջ։ չեթե կոլլեկտիվ աշխատանքների համար ընկերներին մի բան պակասում ե, նա իր հորն ե դիմում՝ խնդրելով ոգնել այդ խմբին։ Յերբ մանկապարտիզում ծնողների ժողով ե լինում, յերեխան համառորեն հիշեցնում ե հորը, թե պեսք ե ժողով գնալ։

Յուլակն ապրում ե հոր ու տատի մոտ։ Յուլակի հայրը շատ հասարակական մարդ ե. նա միշտ ուշադրություն ե դարձնում այն կոլլեկտիվի վրա, վորտեղ իր յերեխան ե լինում, և սիրով ոգնում ե այդ կոլլեկտիվին։ Տատիկն ել շատ ուշադիր ե դեպի թուռան ընկերները։ Ընտանիքում վոչ մի անբավականություն չի լինում։ Բացի դրանից, հայրը յերեխային յերեմի իր հետ տանում ե իր հասարակական յելութներին և միշտ կարեւորություն ե տալիս այն խորհուրդներին, վոր նրան տալիս են մանկապարտիզում իր յերեխայի ընտանեկան դաստիարակության վերաբերմամբ։

Դե, իհարկե, յեթե յերեխան իր շուրջը մանր սեփականության, անհասարակայնության, հեռու մնալու որինակներ ե տեսնում, ինքն ել նույն սովորություններն ե ձեռք բերում։

Հենց նույն խմբում, վորտեղ Յուլակն ե, յես դիտել եմ մի ուրիշ յերեխայի։ Նա միշտ մենակ ե։ Ուրիշների հետ խաղալ ու աշխատել չի սիրում։ Յերբ վոր նրան մի բան են տալիս, նա աշխատում ե թագնվել և մենակ ուտել, վորպեսզի ուրիշներին բաժին չտա։ Ընկերներին դիմում ե այն ժամանակ միայն, յերբ հարկավոր ե մի բան խնդրել կամ փոխել, և խնդրելու ու փոխելու այդ սովորությունով նա խիստ ջոկնվում ե մյուս յերեխաներից։ Ընկերները նրան չեն սիրում և խույս են տալիս նրանից։

Գուրգենը հայր չունի։ Մայրը մռայլ և ուրիշներից խույս տվող մի կին ե, իր տղային միշտ ջոկում ե ուրիշ յերեխաներից, աշխատում ե նրան ծածուկ քաղցրավենիք տալ այնպես, վոր ուրիշներին ստիպված չլինի բաժին տալ։ Բացի դրանից, նրանցից վոչ հեռու ապրում ե իրենց ազգականուհին, վորը պարապում ե իրեր ծախելով և փոխելով։

Յերեխաներն անպայման իրենց շրջապատողներից են վերցնում բոլոր սովորություններն ու նախապաշարումները։

Այժմ մնտիւրապաշտութիւնները վերանում են արդեն, բայց դեռ ամեն տեղ միայն տեսակ: Մի գաղառական մանկապարտիզում մի անգամ յետ վկա յետ յերեխաների մեջ տեղի ունեցող մի այսպիսի վեճի: Յերեխաները նրա տեղ են սեղանի շուրջը: Ոհանիկն սկսեց հացից գնդակներ շինել, իսկ Մարգոն բարկացած փրնթփրնթաց:

—Այ, յերբ աստված հացդ կխլի, կթողնի քեզ ստված, են ժամանակ քեզ կասեմ:

—Հացն աստված հո չի տալիս, բնութիւնն են տալիս, —հանգիստ պատասխանեց Ոհանիկը:

—Վհնց թե բնութիւնն են տալիս, սուտ են, աստված են տալիս, —համառութեամբ պնդում եր Մարգոն. —ամեն բան նա չեն տալիս:

—Չէ, տվողն աստված չի, այլ բանվորները, նրանք են ամեն բան անում. նրանք աշխատում են, իսկ բնութիւնը դրա համար ցորեն բուսցնում:

—Ի՞նչ ես դուրս տալիս, աստված քեզ կըսպանի դրա համար, —վախեցավ Մարգոն:

—Յես իսկի յեւ չեմ վախում, —չարունակում եր Ոհանիկը: —Աստվածս վորն են, եղ բոլորը հին մարդիկն են հնարել:

Մարգոն նոր է յեկել մանկապարտիզ, Հայր

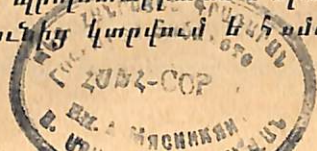
ու մայր չունի: Նա ապրում է նախապաշարված տատի հետ, վորը նրան «աստվածապաշտ» է դաստիարակում:

Իսկ Ոհանիկի հայրը մի բանվոր է, վորը հիշում է, թե իննհարյուր հինգ թվականին ինչպես իրանք աստծու վրա ելին դրել իրենց հուշը, հավատացել և խնդրել ելին, բայց մեղքներին գնդակներ ոտացան միայն: Նա գիտե, վոր աստծու հրաշքով յերբեք վոչինչ չի տրվել, այդ մասին գիտե և իր վորդին:

Այնպիսի ընտանիքներ եւ կան, վորտեղ բոլոր սովորութիւնները հինն են: Հին ձևով հարսանիք են անում, կնունք են անում, առաջվա նման զատիկ, ծնունդ են կատարում:

Իսկ հեղափոխական տոներն, են, դրանք «խորհրդային» են, տոներու հարկ չկա: Այդ ընտանեկան և յեկեղեցական տոներին ընտանիքներում հաճախ հարբում են, քեֆ են անում, և յերեխան սովորում են կարծել, թե այդ բոլորն այդպես եւ պետք է. չէ վոր նրա աչքում հայրն ու մայրն ամենամեծ հեղինակութիւնն են: Թե փաստակար և թե վոչ-հասարակական բան է դուրս գալիս. չէ վոր յերեխան տոներով՝ որինակի համար՝ զատիկը և չընդունելով մայիսի 1-ը, յերբ ամբողջ աշխարհի պոլիտաբիտան են միանում, —արդեն մանկութիւնից կտրվում են համայնական միութիւնից:

2610
38

Հիշում եմ, հենց նույն Մարգոն մանկապարտեզ չեկավ դատկական տոներին՝ զարդարված, տոնական հագուստով, թաշկինակում ներկած ձուռ։ Նա «հյուր» էր յեկել տեսնելու, թե տղերքն ինչ են անում։ Իսկ տղերքը պատրաստվում են մայիսի 1-ի համար, աշխատում են բոլորը, բանվորների համար ընծաներ են պատրաստում։

— Եդ ինչ եք անում, տոն ե, ինչ ե,— նկատում է Մարգոն։

— Տոնը մայիսի 1-ին կլինի,— պատասխանեցին յերեխաները։

— Եհ, են ժամանակ «խորհրդալին» կլինի, իսկ հիմիկմանն ավելի մեծ ե։

— Չե, են ժամանակվանն ե մեծ,— մեջ բնկավ Ոհանիկը։ — Են ժամանակ բոլոր բանվորներն ու բոլոր գյուղացիներն ու բոլոր յերեխաներն ամբողջ աշխարհում տոնելու չեն։

Վերը բերած բոլոր որինակները միանգամ ևս ցույց են տալիս, վոր յերեխան հայելու նրման իր գործողություններում արտացոլում է այն բոլորն, ինչ վոր տեսնում ու լսում ե։

Իսկ վոր գլխավորն ե, այդ անհետեանք չի անցնում նրա հետագա կյանքի համար։ Մանկագիտությունը մեզ ասում ե, վոր ծննդից մինչև 7 տարեկան հասակը յերեխայի ապագա զար-

գացման համար վճռական նշանակություն ունի։ Այն, ինչ վոր յերեխան ստանում է այդ հասակում, ազդում է նրա ամբողջ հետագա կյանքի վրա։ Իդուր չե, վոր ծեր մարդիկ միշտ հիշում են հենց այն, ինչ վոր յեղել է վաղ մանկության որերում։

Հաճախ ենք պատահում հասակավոր մարդկանց, վորոնք ըստ յերեուծին կարող ելին ապրել ավելի մաքուր, ավելի լավ, բաց նրանք մընում են փնթի, առողջապահական կանոնների վերաբերմամբ անփուլթ, և յերբ փորձում ես իմանալ նրանց անցյալը, բանից դուրս ե գալիս, վոր նրանք այդ բանին սովորել են մանկությունից և այժմ ել շարունակում են նույնն անել ըստ սովորություն։

Իսկ անուղղա հարեցողները, վորոնք վոչ մի կերպ չեն կարող իրենց փոխել, վորոնց մասին ասում են, թե այդ «ժառանգական» ե։ Արդյոք նրանք այն պատճառով չեն անուղղելի, վոր մանկությունից սովորել են կարծել, թե այդ հենց այդպես ել հարկավոր ե, սովորել են տեսնել և ճանաչել հենց այդ բանը։ Արդյոք դրանից ե, վոր կյանքում լինում են այսպես կոչված «բախտ չունեցողներ», վոր նրանք մանկության ժամանակ այն չեն սովորել, ինչ վոր պետք ե։ Փորձեցեք պատկերացնել այն յերեխայի ապա-

գան, վորը մանկութիւնից սովորել ե բանն ուրիշի վրա գցել, «խող» ե մեծացել ե չի սովորել կողեկտիվում ապրել ու աշխատել: Չե՞ վոր հաստատապես կարելի յե ասել, վոր նրա համար շատ դժվար կլինի հարմարվել մեր ժամանակակից հասարակութեան մեջ, ուր յուրաքանչյուրը պարտավոր ե ամենագործոն մասնակցութիւն ունենալ հասարակական շինարարութեանը:

Իսկ մանկութիւնից մեծահասակները մնտտիապաշտութիւններին սովորած մանուկները:

Յերեակայեցեք մի յերեխա, վոր մանկութիւնից սովոր ե կարծել, թե կան հրաշքներ, կան բարի վոգիներ, վորոնք վարձատրում են հնազանդ ե խաղաղ յերեխաներին, վոր կա մի աստված, վոր բոլորի մասին հոգում ե: Յերեխան մեծանում ե ե միշտ կարծում, թե բավական ե վոր նա սուսուփուս նստի, աստված նրա համար ամեն ինչ կպատրաստի: Հետո կյանքը նրան ցույց կտա, վոր նրան միմիայն խաբել են, վոր հեզութեան համար վոչինչ չեն տալիս ու չեն տվել, ալ ամեն բան ձեռք ե բերվում միայն կովով, միութեամբ ե աշխատանքով: Յեվ յեթե յերեխան այդ մասին ուշ կիմանա, կյանքում նա «բախտ չունեցող» դուրս կգա, վորովհետեւ նրա համար դժվար կլինի ել իրեն փոխել:

Մայրն ի՞նչ պետք ե անի, վոր յերեխան իր առաջ տեսնի հենց այնպիսի որինակներ, վորոնք հարկավոր են նրա կանոնավոր զարգացման համար:

Իհարկե, յուրաքանչյուր մայր ամենից առաջ պետք ե հոգա այն մասին, վոր այն հիմնարկութեան կամ գործարանի մեջ, վորտեղ ինքն աշխատում ե, մանկապարտեզ լինի, վորի մեջ յերեխան կարողանա կանոնավոր հասարակական դաստիարակութիւն ստանալ:

Բայց ամեն յերեխա մանկապարտեզ չի ընկնում. թե ընկնում ել ե, միևնույնն ե, նա իր ժամանակի մեծ մասը տանն ե անցկացնում, ե յեթե մայրն ինքը չի հոգում այն մասին, վոր յերեխան վատ որինակներ չտեսնի, միևնույնն ե, այդ որինակները յերեխայի վրա իրենց ազդեցութիւնն են անելու, ե մանկապարտիզի համար դժվար ե լինելու դրանց դեմ պայքարելը:

Նշանակում ե հարկավոր ե վոր ծնողներն իրենք հետեւեն, թե ուր ե գնում իրենց յերեխան, ինչ ե տեսնելու նա այնտեղ, ե այդ ոգտակա՞ր ե արդյոք նրա համար, իսկ վոր գլխավորն ե—հետեւեն հենց իրենց, վոր յերեխային այնպիսի որինակներ չտան, վորոնք կարող են նրան մխափել:

Իսկ դրա համար ծնողներին անհրաժեշտ ե

գիտակցել, թե յերեխան ինչպես պետք է մեծանա, վոր կյանքի համար պատրաստված լինի:

Յերեխաներին հին ձևով դաստիարակել արդեն չենք կարող, իսկ նորը հասկանալու համար հարկավոր է մասնակցութիւն ունենալ նոր հասարակական կյանքի կառուցմանը, պետք է տաննել հիսը վերափոխել նորով, այն ժամանակ ինքն իրան դուրս կգա, վոր յերեխան շրջապատողներին նմանվելով՝ ինչպես հարկն է կպատրաստվի ապագայի համար:

Այ, որինակ մոր մոտ է գալիս, ասենք, մի ուրիշ բանվորուհի: Յեթե մայրը հասարակական մարդ է, նրանց խոսակցութիւնն էլ կուսակցական կլինի, իսկ յեթե վոչ, կըկսվեն հասարականերն ու ուրիշներին քննադատելը, իսկ յերեխան այս բոլորն իր մեջ կտպավորի:

Հասարակական կյանքով ապրող մայրը հասկանում է, վոր ընկերների մեջ յերեխայի բուռը ծածուկ քաղցրավենիք չի դնի, այլ իր որինակով ցուց կտա, թե ինչպես պետք է միասիրտ ապրել ու աշխատել ընկերների հետ:

Բանվորական ընտանիքում, ուր հայրն ու մայրն զբաղված են հասարակական աշխատանքով, մտածում են հասարակական շինարարութիւն մասին, յերեխան դատարկ քեֆեր, հայհոանքներ, չի տեսել ու չէ լսել: Այդպիսի ընտա-

նիքում ինքնըստինքյան թե տնտեսական և թե հասարակական աշխատանքը բաժանվում է բոլոր անդամների մեջ, և յերեխայի մեջ կոլեկտիվի հանդեպ ունեցած պարտքի զգացում է պատվաստվում. ծնողները յերեխային չեն տանի նրա համար անհամապատասխան և փասակար հանդեսներ, ինչպես, որինակ, կրկեսն է (ցիրկը), գաբըրատներն են և այլն, այլ նախ ցուց կտան նրան, թե իրենք ինչպես են աշխատում (ի հարկէ, յեթե յերեխայի առողջութիւն համար փասակար արտադրութիւն չի այդ է յերեխային չի հոգնեցնի), կծանոթացնեն ակումբին և ընթերցարանին, ուր սովորում և հանգստանում են, իսկ այդ կոգնի յերեխայի մեջ դեպի աշխատանքը հարգանք պատվաստելուն, բանվորական ու ժերի միութիւն նշանակութիւնը գիտակցելուն: Հասարակային ծնողները յերեխային չեն տանի յեկեղեցի կրօնական տոներին, անցյալի թախծոտ յերգասացութիւնները լսելու: Նրանք յերեխային կտանեն հեղափոխութեան տոներն, ուր հնչում են հզոր հիմները, վորոնք պայքարի և հաղթութեան են կոչում, և յեթե ծնողներն այդ բանի մեջ չափավոր կլինեն և յերեխային չեն հոգնեցնի, աչն ժամանակ այդ նրան առողջ վառ ու քախութիւն կտա նրան կսովորեցնի զգալ և սիրել հեղափոխութիւնը:

4084

Սովորեցնել, թե այս կամ այն դեպքում ինչպես պետք է վարվել, առանց յերեխաներին ու ծնողներին ճանաչելու, իհարկե՝ դժվար է. դրա համար ամեն մի առանձին դեպքում պետք է դիմել մոտակա մանկապարտեզը, և այնտեղ վարիչը, բժիշկը կամ ղեկավարն ուրախությամբ խորհուրդներ կտան, իսկ առաջժամ անկասկած է մի բան. ծնողներն իրավունք չունեն և պետք չէ յերեխային իրենց յետևից քարշ տան յետ, թեկուզ այդ «յետ»-ը (սովորութունները, ծեսերը) իրենց համար նույնիսկ ըստ սովորության թանգ ել լինի. այդ անխուսափելիորեն շատ ավելորդ դժվարություններ ու խոչընդոտներ կըստեղծի յերեխայի համար իր կյանքում:

Այստեղ միայն մի չելք կա. չեթե ծնողները ցանկանում են, վոր իրենց յերեխան «բախտ չունեցող» չդառնա, պետք է վոր իրանք գնան և յերեխային առաջնորդեն դեպի նոր կենցաղի կառուցումը. այսպիսով միայն կարող ենք մեր յերեխաներին այնպիսի որինակ տալ, վոր նրանցից նոր՝ կոմունիստական հասարակության ապագա կառուցողներ դաստիարակվեն:

<< Ազգային գրադարան

NL0212941

45.234

ԳԻՆՆԵ 10 ԿՈՊ.